ΤΟ ΚΗΡΥΓΜΑ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ

Ἀριθμός 44
ΚΥΡΙΑΚΗ Ζ΄ ΛΟΥΚΑ
08-11-2026

Συνεχίζουμε, ἀδελφοί μου, τήν ἀναφορά στά λειτουργικά βιβλία.

ΤΑ ΜΗΝΑΙΑ. Σύμφωνα μέ τόν ἀείμνηστο καθηγητή Λειτουργικῆς Ἰ. Φουντούλη αὐτά εἶναι δώδεκα βιβλία, κατά τούς δώδεκα μῆνες τοῦ ἔτους. Τά Μηναῖα περιέχουν τίς ἀκολουθίες τῶν ἀκινήτων ἑορτῶν, ὅλου τοῦ ἔτους. Στίς ἑορτές αὐτές, τῶν ὁποίων ἡ ἡμερομηνία δέν ἀλλάζει, ὑπάρχει τό ὑμνολογικό μέρος, τά παλαιοδιαθηκικά ἀναγνώσματα τοῦ Ἑσπερινοῦ, καθώς, ἐπίσης, οἱ κανόνες πρός τιμή τῶν ἑορταζομένων ἁγίων μέ τά συναξάρια τους στήν ἀκολουθία τοῦ ὄρθρου. Τά Μηναῖα διαμορφώθηκαν μετά τήν Εἰκονομαχία καί κυρίως ἀπό τόν 11ο αἰῶνα. Ἐκπροσωποῦν τήν ἑορτολογική παράδοση τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλά ἀκολουθοῦν τήν διάταξη τῶν ἀκολουθιῶν τοῦ μοναχικοῦ Ἱεροσολυμιτικοῦ τυπικοῦ τοῦ Ἁγίου Σάββα. Στίς νεότερες ἐκδόσεις τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, μέ ἀπόφαση τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἔχουν ἐνταχθεῖ καί ἀκολουθίες συγχρόνων Ἁγίων, ὅπως τοῦ Ἁγίου Νεκταρίου. Ἀκολουθίες Ἁγίων ἐκδίδονται καί σέ ξεχωριστές φυλλάδες ἐγκεκριμένες ἀπό τήν ἀρμόδια Συνοδική Ἐπιτροπή. Ἡ Ἱερά μας Μητρόπολη ἔχει ἐπανεκδόσει τό «Χιακόν Λειμωνάριον», τό ὁποῖο καί ἐμπεριέχει ὅλες τίς ἱερές ἀκολουθίες τῶν ἐν Χίῳ Ἁγίων μέ μιά θαυμάσια ὑμνογραφία ἀπό τόν Ὅσιο Νικηφόρο τόν Χῖο, τόν Ἅγιο Μακάριο τόν Νοταρᾶ, κ.ἄ..Ἐπίσης, περιέχει μέ κάθε ἀνάλυση τά συναξάρια καί ὁρισμένα θαυμαστά σημεῖα ἀπό τούς Ἁγίους μας.

ΤΟ ΤΡΙΩΔΙΟ. Εἶναι καί αὐτό κατά βάση ὑμνολογικό βιβλίο, πού περιέχει τίς ἀκολουθίες τῶν ἕξι ἑβδομάδων τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς καί τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος. Ὁμοίως, περιέχει, ἀρχῆς γενομένης ἀπό τῆς ἀκολουθίας τοῦ Τελώνου καί Φαρισαίου, τούς λειτουργικούς ὕμνους τῆς Ἀκολουθίας τῆς Κυριακῆς τοῦ Ἀσώτου, τῆς Ἀπόκρεω καί τῆς Τυροφάγου. Στό βιβλίο τοῦ Τριῳδίου ὑπάρχουν τά παλαιοδιαθηκικά ἀναγνώσματα καί τά συναξάρια τῶν Κυριακῶν καί τῶν διακεκριμένων ἡμερῶν τῆς περιόδου αὐτῆς (Ψυχοσάββατα, Μέγας Κανών, Ἀκάθιστος Ὕμνος, Σάββατο τοῦ Λαζάρου καί τῶν ἡμερῶν τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος), γραμμένα ἀπό τόν Νικηφόρο καί Κάλλιστο Ξανθόπουλο. Τό Τριῴδιο πῆρε τό ὄνομά του ἀπό τίς τρεῖς ᾠδές πού περιέχουν κανόνες, ἔργα τῶν

Στουδιτῶν ὑμνογράφων Θεοδώρου καί Ἰωσήφ, τοῦ Ἀνδρέου Κρήτης (Μέγας Κανών) καί τοῦ ποιητοῦ Κοσμᾶ, ἐπισκόπου Μαϊουμᾶ, γιά τήν Μεγάλη Ἑβδομάδα. Ἐκτός τοῦ μεγάλου λειτουργικοῦ βιβλίου τοῦ Τριῳδίου κυκλοφοροῦν καί εὐχρηστότερες ἐκδόσεις μέ τίς ἀκολουθίες τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς καί τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος.

ΤΟ ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΑΡΙΟ. Αὐτό ἀρχικά, σύμφωνα μέ τόν καθηγητή Φουντούλη, ἦταν τό δεύτερο βιβλίο τοῦ Τριῳδίου, τό «Χαρμόσυνον Τριῴδιον» ἤ τό «Τριῴδιον τῶν ἀνθέων». Ἀργότερα ἀποτέλεσε ἰδιαίτερο λειτουργικό βιβλίο μέ τόν τίτλο «Πεντηκοστάριο». Περιέχει τίς ἀκολουθίες τῆς περιόδου τοῦ ΠΑΣΧΑ μέχρι τῆς Κυριακῆς τῆς Πεντηκοστῆς (ἀπό ἐδῶ πῆρε καί τό ὄνομά του), καθώς καί τήν Κυριακή τῶν Ἁγίων Πάντων. Ἀναλυτικότερα περιέχει τίς ἑβδομάδες τῆς Διακαινησίμου, τήν Κυριακή τοῦ Ἀντίπασχα ἤ τοῦ Θωμᾶ, τῶν Μυροφόρων, τοῦ Παραλύτου, τῆς Σαμαρείτιδος, τοῦ Τυφλοῦ, τῶν Ἁγίων Πατέρων τῆς Α΄Οἰκουμενικῆς Συνόδου, τῆς Πεντηκοστῆς καί τῆς Κυριακῆς τῶν Αγίων Πάντων. Ὑπάρχουν ἐνσωματομένες καί οἱ ἀκολουθίες τῆς Μεσοπεντηκοστῆς καί τῆς Ἀναλήψεως.

ΤΟ ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ. Αὐτό εἶναι ἕνα ἡμιλειτουργικό βιβλίο κατά τόν καθ. Φουντούλη. Τήν ἔκδοσή του προκάλεσε ἡ ἀνάγκη κάλυψης τῶν λειτουργικῶν ἀναγκῶν μικρῶν κυρίως ναῶν ἤ παρεκκλησίων πού δέν εἶχαν τήν δυνατότητα νά ἔχουν ὅλη τήν βιβλιοθήκη τῶν λειτουργικῶν βιβλίων, ἤ καί ἰδιωτῶν πού θά ἤθελαν νά παρακολουθοῦν τίς ἱερές ἀκολουθίες τῆς Ἐκκλησίας ἀπό ἕνα εὔχρηστο βιβλίο. Τό συνηθέστερο περιεχόμενό του εἶναι οἱ Θεῖες Λειτουργίες, τό Ψαλτήριο, τό Ὡρολόγιο καί κατ'ἐπιλογήν ἀκολουθίες τῶν Μηναίων ἀπό τίς σημαντικότερες ἑορτές τοῦ χρόνου, τῆς Παρακλητικῆς, τοῦ Τριῳδίου καί τοῦ Πεντηκοσταρίου. Παρόμοια ἀνθολογία γιά τήν ἐξυπηρέτηση τοῦ λαοῦ, ὡς εἶδος λειτουργικῶν λαϊκῶν προσευχηταρίων, εἶναι μικρότερα βιβλία πού ἐπιγράφονται «Ἱερές Συνόψεις» ἤ «Συνέκδημοι» καί συνήθως περιέχουν τήν Θεία Λειτουργία καί διάφορες ἐπιλογές τῶν ἀκολουθιῶν τοῦ νυχθημέρου, τίς παρακλήσεις, τούς χαιρετισμούς πρός τιμή τῆς Θεοτόκου, τήν ἀκολουθία τῆς Θείας Μεταλήψεως, τά ἀπολυτίκια τοῦ Μηνολογίου καί ὁρισμένες ἀκολουθίες ἀπό τήν Μεγάλη Ἑβδομάδα, κ.ἄ..

ΤΟ ΤΥΠΙΚΟ. Αὐτό τό λειτουργικό βιβλίο εἶναι ἀναγκαῖο λόγῳ τῆς πολυπλοκότητας τῶν ἱερῶν ἀκολουθιῶν. Ἡ ἀνάπτυξη τῆς λατρείας, ἀπό τόν Δ΄αἰῶνα καί ἑξῆς, ἐπέφερε τήν σύνταξη τῶν Τυπικῶν γιά τήν τέλεση τῆς λειτουργικῆς τάξης μέ κάθε λεπτομέρεια. Σώζεται τό ἀρχαῖο ἐνοριακό - ἀσματικό τυπικό τῆς Ἁγίας Σοφίας Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Θ΄ αἰῶνα καί τῆς Ἁγίας Σοφίας Θεσσαλονίκης κατά τήν ἀναθεώρηση τοῦ Ἐπισκόπου της Ἁγίου Συμεών. Τό Τυπικό πού ἐπικράτησε στίς μονές καί

ὕστερα καί στούς ἐνοριακούς ναούς εἶναι τό τυπικό τῆς μονῆς τοῦ ἁγίου Σάββα τῶν Ἱεροσολύμων, ἀπό τήν ἐποχή μετά τήν Εἰκονομαχία. Στήν πορεία προέκυψαν ἀνάγκες προσαρμογῆς τοῦ τυπικοῦ αὐτοῦ στά δεδομένα τῆς ἐνορίας. Τήν πρωτοβουλία αὐτή εἶχε τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο μέ τήν ἔκδοση τοῦ Πρωτοψάλτη τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας Γεωργίου Βιολάκη (1888) πού εἶναι καί τό ἰσχύον τυπικό τῆς Ἐκκλησίας. Μέ βάση τό τυπικό αὐτό καί πρός διευκόλυνση τῶν ἱεροψαλτῶν καί τῶν κληρικῶν ὁ Πρωτονοτάριος τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν Ἐμμανουήλ Φαρλέκας ἄρχισε νά καταρτίζει κάθε ἔτος Ἡμερολόγιο – Τυπικό μέ τίς συγκεκριμένες γιά κάθε ἔτος περιπτώσεις, παράδοση πού συνέχισε ὁ Γεώργιος Μπεκατῶρος, ὁ ὁποῖος καί διώρθωσε λάθη τοῦ παρελθόντος, καί ὁ Ἀπόστολος Παπαχρήστου, οἱ ὁποῖοι καί ἐργάσθηκαν γιά τόν καταρτισμό ἐτήσιου Ἡμερολογίου – Τυπικοῦ. Βέβαια, ὑπῆρξαν καί ἄλλοι ἐκδότες τυπικῶν, ὅπως ὁ λειτουργιολόγος Οἰκονόμος π. Γεώργιος Ρήγας (1908) καί πρόσφατα τό τυπικό τοῦ π. Κωνσταντίνου Παπαγιάννη (2003). Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος τό ἀρχικῶς ἐκδοθέν ἀπο τόν Ἐμμ. Φαρλέκα Ἡμερολόγιο – Τυπικό, ἀπό τό ἔτος 1989, συνεχίζει καί τό ἐκδίδει κάθε χρόνο μέ τόν τίτλο «Δίπτυχα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος». Σέ ἀνάλογες πρωτοβουλίες ἔκδοσης ἔχουν προβεῖ τόσο τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο, ἡ Ἐκκλησία τῆς Κύπρου καθώς καί ἄλλες ὀρθόδοξες Ἐκκλησίες στήν γλῶσσα τους.

ΤΟ ΘΕΟΤΟΚΑΡΙΟ. Αὐτό εἶναι μοναχικό βιβλίο πού ψάλλεται στίς ἱερές μονές, ἀλλά καί σέ ἱερούς ναούς καί περιέχει κανόνες καί ὕμνους πρός τιμή τῆς Θεοτόκου σέ ὅλους τούς ἤχους, διαφόρων ὑμνογράφων ὅπως τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου τοῦ Ἁγιορείτου. Καί ὁ Ἅγιος Νεκτάριος ἔχει δικό του ΘΕΟΤΟΚΑΡΙΟ, τό ὁποῖο ἔχει συγγράψει καί μελοποιήσει ὁ ἴδιος!

Ἄλλα δευτερευούσης σημασίας λειτουργικά βιβλία εἶναι ἡ «Στιχολογία», οἱ «Πολυέλαιοι καί οἱ Ἐκλογές», τό «Ἐγκόλπιο τοῦ Ἀναγνώστου». Αὐτό περιέχει τήν ἀκολουθία τοῦ Ἑσπερινοῦ, τοῦ Ὄρθρου καί διάφορα ἄλλα χρήσιμα γιά τόν ἱεροψάλτη.

Ἄλλο λειτουργικό βιβλίο εἶναι τό «Ἀναστασιματάριο» μέ μουσικά σύμβολα καί χρησιμοποιεῖται ἀπό τούς ἱεροψάλτες.

Θά συνεχίσουμε, ὅμως, σύν Θεῷ, στό ἑπόμενο κήρυγμα. **ΑΜΗΝ!**